

KULT BOGORODICE U BIZANTSKOM OBREDU (V)*

51. Bogorodica u Gospodnjim praznicima (prema Minejama)¹

Samo mrvice od velikog obilja: ograničimo se na *Božić i Sretenie!* Za poznati božićni kondak, što ga ovdje u prijevodu dajem, napominjem ovo: to je tek početak, prva strofa glasovite Romanove božićne pjesme, kojom je on — prema predaji — u božićnoj noći jedne godine krajem vladavine cara Anastazija I. (491.—518.) započeo svoju melodsku karijeru. Presveta mu je Bogorodica naime dala svitak što ga je navodno morao progutati... — ali, upravo je tako i primio talenat pjesništva. Još iste noći, Roman se u crkvi popeo na ambon da iznenađenim i oduševljenim Carigradanima otpjeva svoju istom spjevanu prekrasnu božićnu pjesmu *He Parthénos sémeron.*² Prema J. Grosdidier de Matons, to bi bilo jedino Romanovo djelo za čiju autentičnost imamo izravno svjedočanstvo iz sinaksarijskih Žitija.³ Roman je spjevao četiri takve velike božićne pjesme: iz druge (18 strofa) uzet je kondak na *Zbor Presvete Bogorodice*, što smo ga preveli u prethodnom broju (50), a na Božić se opet pjeva kondak iz prve pjesme (od 24 strofe), što ćemo ga ovdje također dati u slobodnom prepjevu.⁴

Pripazimo još i na historijske okolnosti! U punom naime jeku kristoloških borbi i zabluda, Romanova je poezija vršila izvanrednu apostolsko-pastoralnu misiju: s jedne strane, bila je savršeno kalcedonski pravovjerna (ili pravoslavna, ortodoksna, što je onda baš kao i danas značilo isto), a s druge strane, mase su je oduševljeno primale.

No, moram opet upozoriti na jedan izraz, jer doista nije lako prevoditi s grčkoga iz V.-VI. st. na naš jezik XIX.-XX. stoljeća, i to poetski tekst s teškom teološkom terminologijom. Grčki izraz iz drugoga stiha *tòn hyperoúision* ja prevodim kao *Natprirodnog*. Nepoznati crkvenosla-

* Četiri prethodna nastavka ove studije objavljena su u prethodnim brojevima »Službe Božje«, i to: I. u br. 1—1978, 27—39; II. u br. 4—1978, 297—308; III. u br. 3—1979, 195—207; IV. u br. 4—1980, 307—318 (Uredništvo).

¹ To znači tzv. »nepomične« svetkovine prema kalendarskim datumima sunčane godine, jer postoje i Gospodnji praznici (pa i svetački, npr. kod Rusa Svi Sveti koji zasjaše u Ruskoj zemlji) koji su »pomični«, odnosno slijede uskrсну ovisnost o kombinaciji lunarne i solarne godine, a službe im se nalaze u Triodu (posnom i cvjetnom) i u Oktoihu. Cf. SB 18 (1978) 298—299.

² Cf. H. G. BECK, *Kirche und theologische Literatur im byzantinische Reich*. München 1977, 425.

³ SC 110, 43.

⁴ Možda baš svakome od cijenjenih čitatelja SB nije poznato da je čitava poema zapravo akrostih, gdje svaka od 24 strofe počinje po redu jednim slovom iz naslova: *toú tapeinoú Rhwmanoú hymnos* (Himan poniznog — ili siromašnog — Romana). Slično vrijedi i za drugu božićnu pjesmu (*Ho prò Hewsphórou...*), koja je za 6 strofa kraća, jer u naslovu otpada šest slova, naime čitava posljednja riječ *hymnos*.

venski pisac — možda sv. Klement Ohridski — prevodi s *presuščestvennago*. Alexius von Maltzew, ali redigiran od Sergius Heitza, ima na njemačkom: ... *den, der vor allem Sein war*, a J. Grosdidier de Motons na francuskom: *l'Être suprasubstantiel*.⁵ Drugi francuski prevodilac — ja bih se, na temelju podataka iz predgovora melhitskog jeromonaha, kasnijeg halebskog arhiepiskopa, Neofita Edelbija, usudio staviti pred prevodiočevo ime *ho tapeinòs* — Fr. Maurice Pousset, des Petits Frères de Jésus prevodi taj izraz kao *l'Être transcendant*.⁶ Pokojni O. Ivan-Đuro Višošević: »Djeva rodi danas Vječitoga«,⁷ a slično shvaćanje toga mjesta ima i prijevod pokojnoga O. Justina Popovića: (Djeva danas rađa) *Prevečnoga*,⁸ tj. — ako sam dobro shvatio — Onoga koji postoji prije vječnosti.

Možda moj prijevod *Natprirodnog* nije najsretniji, jer pojmovi »prirodno« i »natprirodno« još ni danas nisu među teolozima kršćanstva raščišćeni. Premda bi se o toj problematici moglo — pa i moralo — koješta reći, naročito u našim ekumenskim vremenima, ipak ne želim ulaziti u neku raspravu, tim više što možda baš svim teolozima Zapada nije jasno da istočnjaci drukčije shvaćaju pojam »naravno«.

Sve sam one — slične i ujedno i različine — prijevode za *tòn hyperoúision* naveo, ne da nekoga gnjavim, nego da pokažem kolika je to rabota prevoditi teološko-pjesničku literaturu autora iz prejustinijanskog doba za čitatelje krajem XX. stoljeća.

Ali nije manja teškoća ni u Romanovu metronu! Mjera u ovoj pjesmi (pa i u drugim) praktički je neprevediva na hrvatski jezik: nepravilne skupine jambova, anapesta ili četverosložnih stopa, gdje su tri prva sloga nenaglašena dok je samo posljednji naglašen... Na 40 slogova samo 13 ili 14 naglasaka.⁹ Prevodiocu slijedeće pjesmice nije zato preostalo drugo nego da slobodno izabere svoju mjeru, svoj *autómelon*, *samoglasen*:

Kondak (glas treći)

Mjera: v/ —vv/ —v

— *He Parthénos sémeron tòn Hyperoúision tíktei*

— *Deva dnes' Presuščestvennago raždaet*

⁵ SERGIUS HEITZ, *Der Orthodoxe Gottesdienst*. Band I: Göttliche Liturgie und Sakramente. Mainz 1965 (Matthias-Grünewald-Verlag) 405. Jedan drugi njemački prijevod ima: *den Höchst*. Cf. ALEXANDER BAUMGARTNER, *Geschichte der Weltliteratur*: IV, Die lateinische und griechische Literatur der christlichen Völker. Freiburg im Br. 3⁴1905, 523.

⁶ *Liturgicon. Missel byzantin à l'usage des fidèles par LE PERE NEOPHYTE EDELBY*, Hiéromoine de l'Ordre Basilien Alépin. Beyrouth 1960: p. XIV (o prevodiocu) i 707 (francuski prijevod »transcendant« za »hyperoúision«).

— Slično ima i Španjolac JUAN MATEOS: »Hoy la Virgen da a luz al Transcendente«. Cf. *La Divina Liturgia de nuestro Padre San Juan Crisostomo*, Roma 1964, 63.

⁷ Promjenljivi dijelovi Svete Liturgije (u hrvatskom prijevodu). Uredio IVAN KRST. PAVKOVIĆ, rav. gkt. sjem. Zagreb 1964 (ciklostil) str. 128.

⁸ J. POPOVIĆ, *Žitija Svetih za oktobar*, Beograd 1977, 18,

⁹ SC 110, 46—47.

Gle, Djevica danas
Natprirodnog rađa,
A Zemlja sad spilju
Nedostupnom nuđa.

Čuj, Anđeli složno
S pastirima slave,
Mudraci za Zvijezdom
Put putuju mučni.

Jer za nas se rodi
To Novorođenče
Što pred vijeke Bog je!

52. *Srétenie* doslovni je crkvenoslavenski prijevod grčkoga *Ipapandí* (ili, ako baš hoćete prema pretkršćanskom, starogrčkom izgovoru: *hypapanté*), a znači *susret* — Spasitelja Isusa sa starcem Šimunom (i proročicom Anom). Prema punom liturgijskom naslovu a i sadržaju, to je Gopodnji praznik, ali (iz Lukina evanđelja već znamo) s mnogo marijinskih elemenata.

Tropar (glas prvi) Sv. Andrija Kretski (?)

— *Chaîre, kecharitwméne Theotóke Parthéne*

— *Radujsja, blagodatnaja Bogorodice Devo*

Mjera: —v/ —v/ —v/ —v

Omilòstivljena, zdravo,
Bogoròdice i Djevo,
Iz Tebe se Sunce diže,
Sunce Pravde Hrist i Bog naš
Sijuć svjetlo svim u tami ...

I Ti, Starče Pravedniče,
Raduj se, što primit smjede
Naručajem Spasitelja
Dušâ naših, koj' nam dijeli
Sretnicima uskrsnuće!

Kondak (glas prvi) Kosma Monah (?)

— *Ho metràn parthenikèn hagiásas twi tókwi sou*

— *Utrobu deviču osvjativyj roždestvom tvojim*

Mjera: —v/ —v/ —v/ —v

Krilo ono djevičansko
Svetim činiš kad se rađaš.
Ruke starcu Simeunu
Blagoslovom puniš silnim.
Sada, Hriste, ko i prije
Spašavaš nas, jaki Bože.

Mir svoj daruj društvu našem,
Jer mu borbe stalno prijete,
Krijepi vodstvo koje voliš,
Jedin ljudi prijatelju!

U pretposljednem retku prevodilac je riječju *vodstvo* malo modernizirao originalne *vasilîs* («*basileîs*»), jer ne odgovaraju našoj stvarnosti.

Irmos (glas treći) Kosma Monah

— *En nómwî, skiâi kaî grámmati*

— *V zakone, seni i pisani*

Mjera: —vv/ —vv/ —v

Zakon i sjena i slovo
Pralik nam kazuju, vjerni:
»Prvorodénac se majčin
Bogu nek posveti svaki!«

Riječ prvoròđenu stoga:
— Sina od Oca, što nema
Nikad početka ni kraja,
— Sina, prvenca od Májke,
Muža što nè kuša nikad,
Vjerni, veličajmo vazda!

53. Bogorodica u Svetačkim praznicima (prema Minejama)

»Transcendentni« položaj Presvete Bogorodice u svim oblicima bizantskoga bogoslužja pokazuje i njezina stalna prisutnost kod štovanja svetaca. Evo samo nekih primjera. U medjelju po Božiću slavi se Spomen svetaca iz roda, odnosno obitelji Kristove: *Josipa Zaručnika, Davida Kralja i Jakova, Brata Božjega* («*toû Adelphothéou*») Tropar sv. Josipu podsjeća nas — za milenij mlađi — Gersonov himan *Te, Ioseph, celebrent*:¹⁰

Tropar (glas drugi)

Mjera: v/ —vv/ —vv

— *Euaggelízou, Iwséph ...*

— *Blagovestvuj, Iosife ...*

Navješćuj, o Josife,
Čudesa svom Davidu
I Božjem pradjedu:

¹⁰ Druga strofa: »Kada se slavni plod pod srcem javi njoj...« **Crkveni himni**. Preveo Milan Pavelić D. I., Zagreb 1945, str. 165.

Ti Djevicu gledô si
Da Djetešcem trudna je ...
Al Anđelom poučen
S Mudracima klanjaš se,
S pastirima proslavljaš.

O Hrista i Boga daj
Neprestano molit znaj,
Da svima nam dadne raj!

54. U službi *Svetitelju Savi, prvom arhiepiskopu Srpskom*,¹¹ što se slavi 14. januara (27. siječnja), na velikoj je večernji bogorodičen uzet in Oktoiha — glas drugi: »Prejde sjenj zakonnaja«. Stihira na litiji — glas peti (»Radujsja, dvere Božija«) dosta je slična nekim Marijinim titulima u Akatistu Presvetoj Bogorodici, ali nije ipak isto: »Raduj se, vrata Božija, raduje se raju — Djevo čista, raduj se, stijeno i pokrove, raduj se Prečista, raduj se, neborivi zaklone vjernikâ, raduj se, mirna luko onih koji k Tebi, Čista, pribjegoše.«¹² Na jutrenju je među sjedalima teotokij uzet iz osmog voskresnog glasa: *Nebeska vrata i škrinju, presvetu goru*, a drugi, slobodno u prozi preveden, mogao bi glasiti: »Ti si, Djevo, kao neobrađivana loza rodila najljepšim Grozdom, iz koga nam teče vino spasenja i koje svima veseli duše i tjelesa. Zato Tebe kao uzrok dobara stalno hvalimo i s Anđelom ti kličemo: Raduj se, Omilostivljena!«¹³ Posljednji je bogorodičen u jutrenju istovjetan s onim u trećem času *Bogorodice, Ty jesi loza istinnaja*, što ga prevedesmo još u prvome slijedu ovih napisa.¹⁴ Ali kao specificum ovoga praznika *Serbiae christianae* upozoravamo na teotokij u božanskoj liturgiji (»Blaženina«), gdje pjesnik povezuje Bogorodicu s prvim svetim Nemanjćima i teologijski vrednuje monaški poziv i podvig: »Prepodobni Sava i Simeon, želeći vidjeti slavu nebeskoga carstva, Bogorodice, Tvoga Sina i Boga, ostaviše slavu zemaljskoga carstva i zato uzevši na rame križ, stadoše slijediti njegove 'živonosne' i božanstvene stope.«¹⁵

55. U jutrenju na *Petrovo* — 29. lipnja — imamo tzv. »dvostruki kanon«, tj. stalno se isprepleću pjesme sad jednom sad drugom apostolskom konifeju. Čujmo npr. teotokij iz 6. ode sv. Pavlu:¹⁶

¹¹ Cf. Zbornik crkvenih bogoslužbenih pesama, psalama i molitava. Izvod iz Tipika i crkvenoslovenski rečnik. Izdanje Sv. Arhijer. sinoda SPC, Beograd 1971, str. 239—246.

¹² Ib. str. 241.

¹³ Ib. str. 243.

¹⁴ SB 18 (1978) 33.

¹⁵ Zbornik crkvenih bogoslužbenih pesama ... str. 246.

¹⁶ Ovaj theotokion namjerno objavljujem iz jednog subjektivnog motiva. Dne 18. travnja 1977. vraćajući se kući u Zagreb s jednog posla u kolegiju Gallarate (sjeverno od Milana), u Padovi sam prekinuo putovanje da posjetim dva mila mjesta: Svečevu baziliku i grob bl. Leopolda Mandića. I upravo ondje, kraj tjelesnih ostataka našeg ispovjednika kome je svaki pokornik bio od Providnosti poslani »Istok« životnih čežnja, preveo sam, oko 17 h gornji bogorodičen, koji lijepo pristaje ne samo ustima sv. apostola Pavla, nego i svakog drugog sveca — pa tako i našega blaženog zemljaka!

Bogorodičen (glas osmi)

(Pjesnik: »Iwánnes Monachós«)

Mjera: —v/ —v/ —v/ —v

— *Epéblepsen epì soi ho Kyrios*

— *Prizre na tja Gospod'*

Gospod na te pogled svrnu,
Narav moju novom stvori,
»Jer je moćan On i čini
Djela velika i divna«,
Kako reče, Bogomajko,
Nèporočna, sasvim sveta.

Baš po Tèbi izbavi me
Od propasti Bog moj jaki,
Jer je dobar, milosrdan!

56. U *Nedjelju Svetih Otaca* — neposredno prije Božića, između 18. i 24. prosinca — Crkva slavi one »starozavjetne svece, iz čijeg je roda Gospod Isus Hrist potekao po svome čovještvu«. ¹⁷ Evo jednoga marijanskog mjesta:

Kondak (glas prvi)

Mjera: v/ —vv/ —v/ —v

— *Euphranínou, Bethleém*

— *Veselisja, Viflejeme*

Veseli se, Vitlejeme,
I Efrato, pripravlja se:
Gle Ovčica nosi čista
Tvog Velikog svim Pastira
I skoro će rodit Ona.

Bogonosni oci njega
— Od ràdosti cvatuć — motre,
S pastirima pojuć slave
Tu Djevu što doji Čedo.

D) **Bogorodica u pomičnom kalendaru**

57. Do sada smo u godišnjem krugu bogoslužja razmatrali praznike Bogorodičine, Gospodnje i svetačke prema fiksnom kalendaru, datumima, mjesecima, kako su zabilježeni u *Minejama*. Ali, u bizantskom obredu postoje i liturgijske svečanosti koje se — kao i u rimskom — vežu ne

¹⁷ S. V. BULGÁKOV, *Nastol'naja kniga dl'a svjaščenko-cerkovno-služitelej*. Harkov 1900, 461.

uz datume pojedinih mjeseci nego uz dane koji u razne godine padaju na različite datume, jer ovise o Uskrsu koji dobiva svoje mjesto u kombinaciji sunčane i mjesečeve godine. Taj pomični kalendar odgovara rimskom kalendarском odsjeku *De tempore*. U tri knjige zabilježene su službe toga liturđijskog kalendara: *Posni triod* odgovara nekako pretkorizmenom i korizmenom vremenu, *Cvjetni triod* ili *Pentekostarij* uskrsnom, a *Oktoid* vremenu »kroz godinu« (per annum).

Bogorodica u Posnom triodu

58. U tom triodu značajno je nekoliko tema: prvo, Marijina uloga pri obraćenju i pokori kršćanina; drugo, Isusova je muka ujedno i Marijina muka; treće, posebni liturđijski osvrt na vrhunac marijanskog pjesništva — možda u cjelokupnom kršćanstvu — jest *subota Akatista*.

Počnimo najprije s ovim trećim! Nije mi pošlo za rukom otkriti n u t a r n j i razlog zašto su baš usred časnoga posta — točnije u subotu pete sedmice — smještene *Pohvale Presvetoj Bogorodici*, ali i z v a n j s k i je vrlo jednostavan. Prema starim naime predajama, Carigrad je više puta u svojoj starijoj povijesti — VII. do X. st. — bio opsjedan od neprijatelja kršćanstva (626. 670. 718/19. 864...), ali i uvijek oslobađan čudesnim zahvatom Majke Božje. Prvi put se to dogodilo 10. ožujka 626. — a to je upravo vrijeme oko 5. nedjelje posta: Perzijanci i Avari (sa Slavenima) čvrsto stisnuše obruč oko prijestolnice. I tada — tako barem legendarna predaja — »patrijarh Sergije uze ikonu Presvete Bogorodice zvanu Odigitrija (gl. 28. jul) i njenu haljinu pa je počeo s procesijom nositi po gradskim bedemima. Pad kad je u vodu morskog tjesnaca umočio rizu Bogomajke, more je zakipjelo, lađe potopilo i neprijatelje istrijebilo. Narod je cijelu noć provodio u Vlahernskoj crkvi, što se nalazi na morskoj obali, pjevajući zahvalni pjesmotvor Majci Božjoj (akatist)¹⁸...«

Još ni danas nije u znanosti sasvim sigurno tko je autor Akatista: Predlagan je čitav niz pjesnika: sv. Roman Melod (»Slatkopjevac«) iz VI. stoljeća, đakon carigradske »Velike crkve« Georgije Pisidijski i patrijarh Sergije iz VII. stoljeća, sv. German Carigradski iz VIII. st. itd.¹⁹ Dok Münchenski bizantolog svjetskoga glasa Hans-Georg Beck misli da nije nevjerovatno — iako je uvijek sporno — Romanovo autorstvo,²⁰ dotle je servitski mariolog Ermanno Toniolo još oprezniji. S jedne strane, on se ne usuđuje autorstvo pripisati nijednom određenom imenu,

¹⁸ Tako S. V. Bulgákov, o. c. 524—525.

¹⁹ Postoji velika literatura o Akatistu. Kod nas su pisali npr. LAZAR MIRKOVIĆ, *Akatist presvetoj Bogorodici*, Sr. Karlovci 1918; JURAJ PAVIĆ, *O Akathistu u čast Presvetoj Bogorodici*, Zagreb 1938 (Ćirilmetodska biblioteka I, 1); Rev. DIMITRIJE DIMITRIJEVIĆ, *Hymnos Akathistos*, podnaslov (str. 95—99) studije *Die Entwicklung der liturgischen Verehrung der Mutter Gottes nach dem Ephesinum bis zum 12. Jahrhundert*, u zborniku: *DE CULTU MARIANO SAECULIS VI-XI*, ed. PAMI, Romae 1972, vol. IV, p. 80—120.

²⁰ H. G. BECK, *Kirche und theologische Literatur im Byzantinischen Reich*, München 1959 (i²1977) S. 427.

ali s druge strane, on na temelju solidne unutarnje analize Akatist datira čak krajem petog ili početkom šestog stoljeća — dakle za preko sto godina prije perzijsko-avarske opsade!²¹ Međutim, španjolski je patrolog franjevac Sergio Alvarez Campos nedavno (1979.) u svojoj odličnoj zbirci patrističkih marijinskih tekstova ustvrdio za ovaj Akatist sasvim protivno: »Još nam je uvijek nepoznato vrijeme i pisac, premda je, uzevši u obzir povijesne i književne činjenice, sigurno da nije sastavljen prije VII. stoljeća« (podcrtao P. B.).²²

Sam naziv »akatist« dolazi od grčkoga »alpha privativum (niječni alfa) i glagola »kathízω« (sjedam) pa prema tome znači liturgijsku pjesmu za vrijeme koje se ne smije sjedjeti (dakle obratno od tzv. »sjedalen« — »kathisma«). Za pojam akatista nije nužno da baš uvijek bude po tematici marijinski: ima naime akatistâ u čast »Sladčajšemu Gospodu našem Isusu Hristu«, »Svjatitelju Nikolaju«..., koji su sabrani u posebnoj knjizi tzv. *Akafismiku*,²³ ali mi ovdje i sada govorimo samo o Akatistu Presvetoj Bogorodici.

Po svom obliku akatist je savršeno arhitektonski razrađena velika pjesma od 24 nejednake kitice koje se zovu *ikosi* (»oikos«). Ima ih dakle baš toliko koliko je slova u grčkom alfabetu, što više, ta slova — koja su ujedno i brojke — pravilno počinju svaki ikos s uvijek novim slovom: prvi s »ángelos«, drugi s »blépousa«, treći s »gnwsin«..., dvadeset i četvrti s »w panymnete Mêter«. Parni ikosi — koji se u slavenskim liturgijskim knjigama obično zovu kondacima — kraći su te svršavaju s »aliluja«. Njih uvijek opširnije komentiraju sljedeće pjesmice, tj. odulji neparni ikosi koji tematiku parnoga ikosa amplificiraju, obilnije razrađuju kroz dvanaest biranih i uvijek novih titula Bogorodice, a počinje svaki takav titul s »chaîre« — »radujsja«! Latinski prevodioci to kažu »Ave«. Križevački vladika Dr. Dionisije Njaradi (†1940.), koji je još god. 1912. preveo cijeli Akatist Bogorodici na živi hrvatski jezik,²⁴ poslužio se za to pozdravom »Zdravo«, kako to imaju katolički Hrvati u svom prijevodu anđeoskog pozdrava iz Lk 1,28. Ja ipak plediram za modernizirani crkvenoslavenski izraz »Raduj se!« (mjesto: »rádujsja«), i to zato što grčki Oci i bizantski pisci nerijetko u svojim homilijama upravo izvlače smisao radovanja iz grčkog oblika tog pozdrava (»chaîrw« = radujem se).

²¹ Na VI. Internacionalnom Mariološkom kongresu u Zagrebu 1971. poznati stručnjak za mariologiju kršćanskog Istoka Ermanno Toniolo održao je veliko predavanje pod naslovom *L'Inno acatisto, monumento di teologia e di culto mariano nella Chiesa bizantina*, što ga donosi isti u 19. napomeni citirani zbornik na str. 1—39. O problemu autorstva Toniolo radi na str. 10—14, s jednim do četiri retka teksta i kreativnim fusnotama koje se produljuju još do 18. stranice, tako da su same one mogle biti čitav koreferat!

²² (SERGIUS ALVAREZ CAMPOS) *Corpus Marianum patristicum* IV/2, Collegit... Burgos 1979, pg. 514.

²³ Cf. K. NIKOL'SKIJ, *Posobie k izučeniju bogosluženija Pravoslavnoj Cerkvi*, S. Peterburg 1900, str. 130.

²⁴ *Gospodu pomolimsja*. Molitvenik za grkokatolike sastavio prema hrvatskim i maloruskim molitvenicima Dr. Dionisije Njaradi, Žovkva 1912, str. 608—641. Na parnim stranicama (lijevo) donosi crkvenoslavenski tekst, na neparnim (desno) hrvatski prijevod.

Za one čitaoce koji nemaju ni Migneu ni Alvarez Camposa ni crkvenoslavenških liturgijskih knjiga (pa ni Njaradijeva molitvenika), da dobiju bar neki dojam o ovom božanstvenom pjesmotvoru što slavi Mariju u otajstvu Kristovu i otajstvu Crkve, dajem ovdje svoj prijevod pretposljednjeg ikosa (23. ili »psi«: *psállontes...*) Upozoravam samo na neke osobitosti. Genitiv plurala »*hieréwn*« preveo sam sa »svetiteljâ«, tj. biskupâ, odnosno svećenikâ u prvotnoj upotrebi i punini (sacerdotum), za razliku od prezbitera. Poredak epiteta ropski sam zadržao prema grčkom. Bolji i kritičkiji Alvarez Camposov tekst *phwtós*, prevodim kao »vida«, tj. svjetla očinjega, a ne »tijela«, kako u antitezi za dušu prevode iz Migneva teksta *chrwtós*. Napokon, zaključni, trinaesti titul koji je u svakom neparnom ikosu isti a glasi u grčkom originalu: »*Chaire, nymphe anympheute*«, prevodim na svoj način, pa neka čitatelji prosude, jesam li promašio. Na latinski ga prevede Florentinac i izdavač Akatista Iosephus Maria Querci²⁵ kao: »Ave, Sponsa innupta!« Alvarez Campus: »Ave, nupta innupta«, dok Dionisije Njaradi: »Zdravo, nevjesto djevičanska!«

23. Pjesmom ti slaveći Porod svi dičimo Tebe
 Ko živući hram, Bogorodice!
 U tvom se naime krilu nastanivši Onaj
 Što drži rukom sav svijet — Gospod
 Posveti, proslavi, nauči da tebi kliču svi
 »Raduj se, Šatore Boga i Riječi!
 Raduj se, od Svetinje nad svetinjama veća!
 Raduj se, škrinjo Duhom pozlaćena!
 Raduj se, riznico života neistrošiva!
 Raduj se, dragocjena kruno kraljeva pobožnih!
 Raduj se, diko časna svetitelja bogobožaznih!
 Raduj se, Crkve nepokolebljiva tvrđo!
 Raduj se, Carstva nerazonivi zide!
 Raduj se, Ti po kojoj se dižu trofeji!
 Raduj se, Ti po kojoj neprijatelji padaju!
 Raduj se, vida moga ljekarijo!
 Raduj se, duše moje zaštito!
 Raduj se, djevičanska mladenko!«

Akatist Bogorodici Rusi pjevaju vrlo svečano unutar jutrenja, poslije šestopsalmija (Ps 3, 37, 62, 87, 102 i 142). Akatist je tada razdijeljen u četiri »statije« po 6 ikosa, a đakon kod svakog odsjeka na početku kadi čitavu crkvu (ikone, bratiju, narod po redu). Pojedine ikose čitaju naizmjenice svećenici: počevši od vladike ako je prisutan, pa redom na niže. Da liturgijski ugođaj dana bude sa svake strane potpun, završne simpatično stilizirane primjedbe Typikona (Ustava, tj. direktorija) — pisane za monahe — na ovaj dan spasiteljski misle na čitava čovjeka

²⁵ Romae 1977, a prijevod mu odštampa Migne u PG 92 među Pisidinim djelima. (*Chrwtós* ib. col. 1345 — *corporis* ib. col. 1346).

te mudro pomiruju strogost Velikoga posta s radošću Bogorodičinih štovatelja govoreći: »Na trapézje jadím dva varénija s jeléjem, i pijém vinó, blagodarjášče vsesvjatúju Vladyčicu našu Bogoródicu o byvšem ot njejá čudesí.«

Napokon, valja znati da se Akatist pjeva ne samo na petu subotu Velikog posta nego i preko godine, ako za to postoje razlozi. Tada se može pjevati i samostalno, tj. izvan jutrenja. Pisac ovog članka nikada neće zaboraviti svog oduševljenja i dubokoga religioznog doživljavanja kada je kao mlad kapelan jedne jesenske večeri 1951. g. prvi put slušao u maloj ruskoj crkvi na groblju u Beogradu pjevanje Akatista što su ga izvodili danas već pokojni bačuška Otec Vitalij i njegovi vjernici (starija generacija emigranata). Svi su pjevali: i kako krasno i kako pobožno! To je bilo nešto neopisivo. . .

(Nastavit će se)